

Sändlista

Utrikesdepartementet

ud.remissvar@regeringskansliet

ud-nis@regeringskansliet.se

Ert tjänsteställe, handläggare
Ann-Sofie Nilsson

Ert datum
2025-03-28

Er beteckning
UD2024/16574

Vårt tjänsteställe, handläggare
IOF / Anna Södersten

Försvärshögskolans yttrande över betänkandet "Ett modernt och anpassat regelverk för krigsmateriel (SOU 2024:77)

Försvärshögskolan har valt att fokusera sitt yttrande till den del av betänkandet som hanterar anpassningar av riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan.

Försvärshögskolan har i den delen synpunkter på några av de förslag som avser anpassningar av riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan.

Försvärshögskolan har inga synpunkter på övriga förslag i betänkandet. Dessa synpunkter återfinns i det följande.

Som konstateras i betänkandet ställer Nato inga krav på att krigsmateriel ska införskaffas från andra Natomedlemmar, och det finns inte heller några bestämmelser inom Nato som föreskriver hur nationell exportkontrollagstiftning ska vara utformad. I den svenska krigsmateriellagen anges att tillstånd endast får lämnas om det finns försvars- och säkerhetspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt (1 § krigsmateriellagen). Dessa allmänna förutsättningar för tillstånd konkretiseras inte vidare i lag, utan i riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan. I riktlinjerna anges följande principer för att tillstånd ska beviljas:

- 1) För att säkerställa det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller om det övrigt finns säkerhetspolitiskt intresse för det.
- 2) Det inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

I riktlinjerna framgår också att en helhetsbedömning ska göras "av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter [med utgångspunkt i dessa grundläggande principer]".

I betänkandet föreslås att vissa formuleringar införs i riktlinjerna, varav två införs med det uttalade syftet att uppfylla de förpliktelser som följer av artikel 3 i Natofördraget. En av dessa formuleringar utgör ett tillägg till en av de två ovannämnda grundläggande

principerna. Enligt förslaget bör tillstånd inte bara medges för att tillgodose det *svenska* försvarets behov av materiel eller kunnande (som i nuläget) utan även för "allierad stats behov av materiel eller kunnande". Det presumeras med andra ord att det föreligger försvars- och säkerhetspolitiska skäl att förse allierade med materiel eller kunnande.

Den andra föreslagna formuleringen lyder som följer: "samverkan med Natos medlemsländer får i princip anses stå i överensstämmelse med Sveriges säkerhets- och försvarspolitik". Denna formulering rör den andra av de två ovan nämnda grundläggande principerna, nämligen att utförsel och samverkan bara bör medges om "det inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik".

Betänkandets förslag tycks innebära att det inte skulle behövas någon närmare bedömning av om utförsel eller samverkan strider mot principerna och målen för Sveriges utrikespolitik: en sådan överensstämmelse ska snarare presumeras föreligga. Det tycks dock möjligen finnas ett litet skönsmässigt utrymme kvar att neka utförsel till annan Natomedlemsstat genom användandet av formuleringen "i princip" ("samverkan med Natos medlemsländer får *i princip* anses stå i överensstämmelse med Sveriges säkerhets- och försvarspolitik"). Det kan också noteras att den föreslagna formuleringen använder sig av begreppet "säkerhets- och försvarspolitik" medan de grundläggande principerna använder begreppet "utrikespolitik". Det framgår inte tydligt av betänkandet om denna distinktion ska tillmätas någon betydelse, det vill säga, om det kan finnas situationer då utförsel och samverkan kan nekas av utrikespolitiska skäl, även om en sådan utförsel eller samverkan i princip är i överensstämmelse med den svenska säkerhets- och försvarspolitiken.

Sammantaget tycks dessa två föreslagna formuleringar vara mer långtgående än vad som krävs enligt artikel 3 i Natofördraget. Artikel 3 ålägger parterna skyldighet att "var för sig och tillsammans, genom kontinuerlig och effektiv egen beredskap och ömsesidigt bistånd, upprätthålla och utveckla sin individuella och kollektiva förmåga att stå emot väpnade angrepp." Artikel 3 kräver dock inte att ett förenklat förfarande införs i nationell lagstiftning. De föreslagna formuleringarna är med andra ord inte nödvändiga att införa ur ett rättsligt perspektiv. Det finns snarare i dagsläget skäl för att behålla nuvarande ordning (se vidare nedan).

I betänkandet föreslås vidare införandet av följande formulering: "I händelse av väpnat angrepp mot en allierad stat bör Sveriges åtaganden enligt artikel 5 i nordatlantiska fördraget ha företräde vid prövningen av ett tillståndsärende". Försvarshögskolan anser att den föreslagna formuleringen är otydlig eftersom det inte framgår vad företrädet avser. Den tycks emellertid inte endast omfatta de två grundläggande principerna som presenteras ovan, utan även den helhetsbedömning som ska göras med utgångspunkt i dessa principer.

Artikel 5 i Natofördraget ställer som nämnts inte krav på att medlemsstaterna i allmänhet använder sig av förenklade förfaranden för utförsel av krigsmateriel till andra medlemsstater. Artikel 5 ställer endast krav på att en Natomedlem ska hjälpa en attackerad medlemsstat genom att "vidta de åtgärder som den anser nödvändiga". Bedömningen av vad som ska anses nödvändigt görs av varje medlemsstat var och en för sig. Det står medlemsstaterna fritt att välja på vilket sätt de bidrar: genom militärt

agerande, genom bistånd av krigsmateriel, eller på annat sätt. Åtagandena under artikel 5 kan därmed manifesteras på olika sätt.

Det finns således inget rättsligt krav på att införa ett förenklat förfarande. Förslagen till anpassade riktlinjer tycks i stället ytterst handla om att manifestera att artikel 5 tas på allvar. I ljuset av dagens förändrade geopolitiska situation (mars 2025) anser Försvarshögskolan att den föreslagna formuleringen om företräde för artikel 5 i Natofördraget inte bör införas. Natomedlemskapet skulle däremot kunna beaktas på annat sätt i riktlinjerna. Försvarshögskolan föreslår därför i stället en formulering som tydliggör i bedömningen att "hänsyn bör tas" till att det är fråga om en Natomedlem.

Försvarshögskolan anser avslutningsvis att det är naturligt att hänvisningen till neutralitetspolitiken tas bort från riktlinjerna eftersom Sverige har inträtt som medlem i Nato.

Det bör slutligen framhållas att betänkandet saknar övergripande analys av hur förslagen förhåller sig till EU-rätten, vilket är en bristande aspekt.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av Försvarshögskolans rektor Robert Egnell, efter slutföredragning av lektor Anna Södersten. I den slutliga handläggningen har även lektor/kommendör Stefan Silfverskiöld deltagit.

Robert Egnell
Rektor

Anna Södersten
Lektor

Handlingen undertecknas elektroniskt.

Sändlista externt:

Utrikesdepartementet

ud.remissvar@regeringskansliet

ud-nis@regeringskansliet.se

Sändlista internt:

Centrum för Totalförsvaret och Samhällets Säkerhet

Försvarshögskolans studentkårer

Högskoleförvaltningen

BESLUT

4 (4)

Datum
2025-03-28

FHS beteckning
Ö 743/2024

Institutionen för försvarssystem
Institutionen för krigsvetenskap
Institutionen för ledarskap och ledning
Institutionen för militärhistoria
Institutionen för operativ juridik och folkrätt
Institutionen för statsvetenskap
Programledning Högre officersprogrammet
Programledning Officersprogrammet

Elektroniska underskrifter

Det här dokumentet har skrivits under elektroniskt av en eller flera personer

Alla elektroniska underskrifter listas i signaturpanelen. De tio första underskrifterna listas även på den här sidan.

Detta dokument med sina elektroniska underskrifter gäller som självständig handling och uppfyller krav på avancerade elektroniska underskrifter enligt eIDAS.

Varje underskrift kan valideras med en PDF-läsare med stöd för signaturvalidering eller med SignPorts valideringstjänst. Andra valideringstjänster kan användas förutsatt att dessa uppfyller de tekniska kraven enligt internationella standarder.

Om dokumentet skrivs ut på papper, eller om dokumentet 'skrivs ut' till ett nytt PDF-dokument, följer de elektroniska underskrifterna inte med. Endast det elektroniskt underskrivna originaldokumentet går att validera.

** Värden markerade med en asterisk har validerats mot beviset från den legitimeringstjänst som användes för underskriften.*